

ŽIVLJENJE IN SVET

tedenska revija — priloga ponedeljskega jutra

ŠT. 17. V LJUBLJANI, 24. OKTOBRA 1936. KNJIGA 20

JESEN V GOZDU

RAZVOJ PO OVINKIH

Dočim so nekoč skoraj splošno menili, da je zemlja z vsem nastala z enim samim stvarstvenim dejanjem, se je v 19. stoletju uveljavila misel, da so se bitja razvila iz preprostih v komplicirana z dolgotrajnim izpopolnjevanjem. Človeštvu 19. stoletja je to naziranje, ki sta ga utemeljila pred vsem Darwin in Lamarck, godilo, ker je bilo v skladu z vsem tedanjim materialističnim svetovnim nazorom. Današnje človeštvo ima glede tega naziranja svoje mnenje, toda misel razvoja vseh živih stvari, kakor sta jo vrgla v svet oba imenovana učenjaka, je ostala splošna last vsega kulturnega človeštva. Danes menda že nihče več ne dvomi, da je življenje nastalo s počasnim razvojnim procesom.

Razvijati se, pomeni postajati večji, kompliciranjši, napredovati, izpopolnjevati se. Narava je tudi v resnici šla to pot razvoja od nižjega k višjemu, a vendarle ne povsem tako preprosto. V knjigi zemeljske zgodovine našletimo na tisoče in tisoče živali ter rastlin, ki so nastale iz preprostih oblik in so v teku milijonletij dosegale čedalje večjo popolnost. Toda to stalno razvijanje je imelo tudi svoje povratke, ki morda ne pomenijo povratka k slabšemu in študij teh procesov spada med najzanimivejša poglavja biologije. Mnoga bitja so dosegla v svojem razvoju svoje izhodišče, čeprav so videti čisto drugačna nego ob začetku.

Vse življenje izvira iz vode. Morje je domovina bitij. Bil je eden največjih čudežev, ko se je vodna žival razvila v kopno žival. A ko so se kopne živali po dolgih, silno dolgih dobah razvile in izpopolnile, so začele nekatere med njimi ponovno osvajati vodovje. Šle so svojo pot nazaj.

Vsi poznamo kita, ki ni riba, temveč sesalec kakor človek, konj, pes ali druge najbolj znane živali. Kiti so si morali svoje vodno kraljestvo znova priboriti. Po vsej priliki so se razvili iz živali, ki je bivala že dolge dobe na kopnem, kar nam dokazuje mnogo znakov, in so se novi okolici izvrstno prilagodili. Njih kopni predniki so izvirali spet od vodnih praživali. Torej razvoj nazaj, razvoj, ki ni

kakor ni potekal v premi meri, kakor si te stvari običajno mislimo.

Kiti, mroži, delfini in drugi vodni sesalci izvirajo iz različnih kopnih sesalcev in nam kažejo, kakšnih ogromnih sprememb je sposoben organizem, di si ponovno osvoji življenjsko pravico v vodi. To velja zlasti za dihanje. Ribe dihaajo s škrgami, ki izkoriščajo male količine kisika v vodi. Pljuča, s katerimi dihaajo kopni sesalci, pa potrebujejo vse večjih množin kisika v zraku. Narava ni bila v stanju, da vrne velikim vodnim sesalcem škrge njih prednikov in tako je šla drugo pot. Pljuča so jim postala obsežnejša, tako da žival lahko tudi dalj časa vztraja pod vodo, ne da bi ji bilo treba med tem dihati. A kakor več vemo, je še druga neprijetnost razen pomanjkanja zraka, ki smo ji sesalci podvrženi pod vodo: voda nam sili namreč v nos in ušesa. Tudi glene tega je narava poskrbela za svoje vodne sesalce: odprtine nosa in ušes so jim zelo majhne in se dajo zapreti. Veak, ki je videl kita, ve, da se pojavi nad površino najprvo s tem, da spusti v zrak velik oblak pare. Ta oblak ni nič drugega nego topli, vlažni zrak, ki ga je imel v svojih pljučih in ki ga ob povratku na površino na mah izdihava. V mrazu polarnega ozračja se ta zrak zgosti v meglo. Sloviti kitovi vodometi niso torej nič drugega nego znaki njegovega dihanja. Mroži in morski levi po živalskih vrstovih nam kažejo zelo dobro, kako pri potapljanju zapirajo svoje nosnice.

Tudi dlaka teh živali se je morala prilagoditi novim razmeram. Izginila je ali pa postala kratka in gosta kakor pri tjuhlih. Telesna oblika se je prav tako prilagodila življenju v vodi, mnogi izmed morskih sesalcev so dobili torpedu podobno obliko in pri tem so se jim spremenile tudi noge. Sprednje noge so postale kratke in podobne plavutim ter stopile malo bolj na stran. S tem so dobili morski sesalci v resnici nekaj rham podobnega. Zadnje noge so jim bodisi popolnoma izginile ali pa so stopile tako daleč nazaj k repnemu koncu, da so videti kakor prečno postavljena repna plavut. V notranjosti kaže vso preobrazbo zelo dobro posebno okostje.

Kostni ostanki nekdanjih zadnjih nog so deloma še ohranjeni, a kot povsem nepotrebni ostanki, brez zveze z drugimi notranjimi organi.

Podobne spremembe so doživeli toščaki (pingvini), ki jim je perje postalo luskinasto in ki so se jim peruti preobrazile v nekakšne plavuti. Tudi o njih lahko rečemo, da so se razvili nazaj, kajti predniki ptic so bili nekoč tudi vodne živali.

In če pogledamo še bolj naokrog po živalskem svetu, naletimo na polno primerov razvoja po ovinkih. Noji so se razvili iz ptic, ki so znale nekoč le-

tati, predniki ptic pa niso letali. Bolhe in uši so prav tako izgubile sposobnost za letanje in sličijo v tem prauželkam, ki še niso imele nobenih kril. Sploh kažejo zajedalci največje povratke, kar je pač v zvezi z njihovim zajedalskim življenjem. Lahko so se odrekli v tem življenju popolnostim, ki so bile že lastne njihovim prednikom.

Tako nam odpirajo povsem vsakdanji primeri, ki jih pozna vsakdo, oči za čudna pota, ki jih je stopala narava v svojem razvoju.

G O R O V J A P O D V O D O

KAKO GLOBOK JE ATLANTSKI OCEAN?

Atlantski ocean je ena sama globoka dolina, ki je pokrita z več tisoč metri vode, so nas učili pred kakšnimi dvajsetimi, tri, desetimi leti v zemljepisnih urah. Tega geografskega neznanja svojim učiteljem ne moremo zameriti, kajti celo med znanstveniki je pred vojno prevladovalo mnenje, da predstavlja morsko dno veliko, ravno kotlino. To je umljivo, kajti meritve globin so se tedaj vršile z ladji, ki so bile zasidrane, a razen tega so se vršile še v velikih razdaljah. Morska plovba se sama ni zanimala dosti za sistematično raziskovanje morskih globin, glavno je bilo, da je poznala bolj plitka mesta, kjer so ji utegnili biti nevarna.

Danes pa polagamo na znanje o talnem reliefu morij veliko važnost, kajti od tega je v mnogem odvisna smer morskih tokov in sestava vode, kar je spet ogromnega pomena za življenje morskih bitij. Zato so zadnji znanstveni podatki nemške in ameriške ladje »Meteor«, ki je s pomočjo akustičnega grezala, križem krašem preiskala tla Atlantskega oceana, zbudili tolikšno pozornost, ker se je s to moderno metodo posrečilo premagati staro naziranje o ravnih morskih tleh. Kapitan Spiess, vodja ekspedicije, je ugotovil, da predstavljajo morska tla neznanško bogat relief, kjer prav nič ne zaostaja za reliefom kopnih taj z visokimi gorskimi vrhovi in globokimi dolinami. Tako se vleče skozi sredino Atlantika od Islanda do ozemlja okrog Južnega tečaja velikanska gorska veriga, ki jo na obeh straneh spremljajo globoke

kotline, ki so med seboj ločene po prečnih gorovjih.

Kako visoke so te gore, je razvidno iz tega, da molijo nekateri vrhovi (n. pr. Azori) visoko nad morsko površino, do čim ležijo sosedne kotline več nego 8000 m pod morsko gladino. Ob ravniku molj otok Sv. Pavla iz morja tesno poleg morske doline. Podmorski gorski hrbet, ki je tu povprečno 1500 m pod gladino, pada v globino 7370 m, a takoj nato se dvigne spet do globine 2060 in 1750 m. Največji vrh v podobni grabni so ugotovili poleg otočja Južnih Sandwichev. Tu je globina nad 8200 m. Celo najvišja gora sveta, Mount Everest, bi imela v tej dolini dovolj prostora zase, ne da bi se dvigala kaj prida nad površje.

ZA GLASBENIKE

Fr. Alexander je v Lipskem objavil zbirko »Zitatenschatz der Musik«, ki obsega 1023 aforizmov, pregovorov, rečenic, iveri, navedkov posnetih iz klasikov godbe in književnosti, iz ljudskih pesmi, itd. Citati so urejeni po glasbenem geslu, n. pr.: »Wer die Wahrheit geigt, dem schlägt man die Fiedel um den Kopf.« Založnik pa ni bil tak, kakršen je Zupančičev muzikant v »Veseli pomladnji epistoli«, ki

zasviral ondan je pri naši zabavi — takoj smo mu gosli razbili na glavi. In veš zakaj? Na uho to novico: Bil je še mlad — pa je sviral resnico.

Kajti previdno se je ognil citatom iz H. Heineja. Drugače je zbirčica poučna, saj nudi celo vrsto zanimivih mest iz narodne popevke, grobnih napisov, izrekov, itd. D.

S T R A H

(OPTICA)

DR. IVO ŠORLI

Sprijateljem Julijem, za eno leto mlajšim, sva se vračala iz sosedne vasi. Luna je sijala, mlada sva bila in nepopisno se je nama življenje prilagalo. Tudi cesta bela, ravna in prijetno padajoča, je bila po tem, da najino razigranost še poveča. In tam spodaj pod položnim bregom je še komaj slišno, a prav zato tako opojno skrivnostno šumela naša ljuba Bača.

Tu se je tovariš nenadoma ustavil. — Poglej! je s prstom pokazal tja dol na ozko stezo, ki se je vila tik nad vodo, sporedno s cesto. Vidiš?

— Seveda vidim. Pa kaj naj bo to?

— Krsta je! Mrtvaška krstal

— Krsta? Ali si nor?

Toda, bogme, res, še najbolj je podobno krsti. Bel pokrov, dve beli stranici in vse se v ti mesečini kar blešči. Toda kako bo krsta? Kje so nosači?

— Saj to je najbolj strašno! Da jih nil zahrope Julček.

Stojiva, gledava. Pótica se prav pod nama začne polagoma dvigati — tam pred križem, še dobrih pet minut pred nama, se zlije s cesto. In glej, prikazen se res zdi namenjena prav tja. Toda krsta prav gotov nil. Kako bo sama, ob ti uril!

Tako govori razum. No, nekoliko že drugače govori »tisto« v človeku, kar tudi strahove prizna. V Julčku ima besedo pač samo še to. Kajti že me je burno zagrabil za rokav in me vleče za seboj.

— Bežival krikne.

— No, veš kaj! Bežal pa že še ne bom!

Ni rekel, da on bo, toda storil je. Kakor da je iz uma, se je poganjal po cesti proti križu in v hipu mi je utonil v daljavi.

Saj bi tudi jaz, ampak ne morem! Kriste božji — sedmošolec si in vsa fara že gleda nate! Pa je Julček še klepetulja, ki vse razbrbra. In če se izkaže, da ni bila krsta, se bo on prvi neramno iz vsega norčeval.

Tako torej prav res ne morem! Vzravnam se in kolikor le mogoče umerjeno stopam dalje. Dol pa rajši ne bom več gledal, pod cesto.

Dr. Ivo ŠORLI

Toda naposled je vendar treba... Da se bo videlo, kdo bo prej pri križu, jaz ali »ono«...

Sicer pa oko — takole »s krajcem« — kar samo sili v globino. Se braniti mu moraš. In nenadoma celo »zmaga«: ustavi nogo in te okrene za celih pet in štirideset stopinj.

O! Neverjetno, kako je v tem kratkem času zmogla prvi hudi klanec — pošast je že na zopet ravni poti prav vstric pod teboj! Če ne bi je skrivalo grmičevje, da se »deske« komaj svetlikajo izza njega, bi jo moral zdaj že precej dobro razločiti.

No, počakajmo, da se premakne dalje!

Toda se ne! Kaj vruga čaka? Ampak tudi tebi ni, da bi vztrajal preveč dolgo. Noga se celo sama spet sproži in te »nese« dalje. Da: nesel! Kajti telo je, kakor da nekako plava.

Vendar »ono« že zopet zahteva, da vsaj mimogrede švigneš z očmi tja dol. Ali še stoji ali gre za teboj?

O, seveda gre za teboj! In zdi se, da popolnoma s tvojo hitrico, tako

da se celo nehote ustaviš, radoveden, ali se bo tudi znama. Pa se: če stojiš ti, stoji še ona, če se premakneš, se zdere tudi sama. Odtod bi lahko že s precejšnjo verjetnostjo ugotovil, čemu je prav za prav podobno. Toda naj vrže prvi kamen, kdor misli, da bi bil on sam!

Ne, zdaj imaš res samo eno: kako bi prej došel do križa ti. Mislim, da naravnost bežal nisem, toda gotovo je bilo bolje, da me »vsa fara« vsaj zdaj ni gledala in videla.

O križ našega odršenja — pozdravljen stotisočkrat!

Odonod jo cesta v lepem loku zavije okrog tega hribočka tu spredaj in se potem na oni strani položno spusti proti vasi. Toda obenem se pri križu odcepi naravnost v globino strma hudoorniška struga. Ne vem, ali imajo duhovi navado, da jo ob takih križiščih mahnejo rajši po gladki državni cesti, ali — posebno, če so za kom — tvegajo po takim peklenškem grušču svoje šklepetajoče kosti: o tem vsaj nisem dvomil, da me zdaj niti sam satan več ne doteče. Spomnim se pa, da sem si moral dvakrat pritrditi klobuk; in ne zaradi zračnega pritiska, temveč to smem vsakemu zatrditi, ki še ni bežal pred krsto, da je res vse tisto, kar pripovedujejo o »ježenju las«.

Henricke Grimm

VRBE OB VODI

Hvala Bogul Tam, samo še za lučaj daleč, stoji prva hiša naše vasi. Nazaj se pa tudi sedaj ne bom oziral — tam zdaj še vedno malo »zebe«. Toda tudi treba ni več: če strahovi so, v tako bližino človeških bivališč se gotovo ne upajo. In tako moj korak zopet zadobi svojo »normalno mero«.

No, kaj je to? Ali ne stoji tam cela gruča glasno in živahno govorečih ljudi? Da, celo Julčka sem sedaj razločil. In zraven njega se najbolj žene njegov dolgi brat.

Že me zagledajo. In vsa tolpa mi hiti naproti.

— No, kaj je? Si videl tudi ti? kriči Julčkov brat.

— Videl sem že; kaj je, pa res ne vem, sem malomarno skomignil. Krsta že ne!

— Zakaj ne krsta? se je razgrevaj Julček. Če pa sem natančno videl!

— Zato ni krsta, ker se krste same ne sprehajajo po mesečini!

— Pojdimo pogledat! To hočemo pa vendar videti! se je oglasil sam župan.

Toda tu so se obrnile vse oči v smer, odkoder sem bil jaz pravkar prišel. In tam, med dvema drevesoma ob vsaki strani ceste je stala »krsta«. In je nenadoma zatęglo — zamukala.

Zdaj se je bilo seveda lahko smejati. Čeprav so vsi priznali, da popolnoma črne krave z belim hrbtom v mesečini ni tako nemogoče zamenjati s krsto.

Samo da se Julčka, če se ubogi ljudje tam preko niso že popolnoma spremenili, gotovo še vedno drži povest, kako se mu je krava smejala.

Z GROENLANDA

Sovjetski plavačji institut, ledolomec »Sadkot«, se je s svojega polovanja po Arktiki pripeljal mnogo brezhrbičnih živali, ujetih v silnih globinah okoli Groenlanda. »Sadkot« je menil do 3500 čevljev globoko in privlekel na dan vzorce z morskih tal. Ugotovitve ruskih učenjakov so take, da bodo ovrge dosedanje pojme, takršne so imeli geografi o tej zemlji. Na krovu ledolomca je 13 laboratorijev. Posebni aparati služijo za beleženje prozornosti morja in njegove globine. Otorava ima na razpolago avione, ki ji omogočajo, da dvakrat na dan zaznamenuje meteorološko karto. Glavna naloga ji je: proučevati tople struje v Atlantiku zaradi morske plozbe po severu. Doslje je vpisale sebi v dobro že obilo odkritij.

U H A R I C A

ANTON KAPPUS

N A D A L J E V A N J E

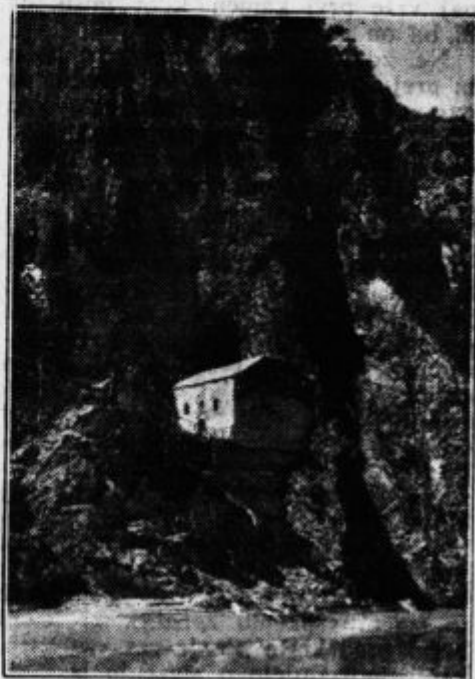
Uharica je dolga 70 do 75 cm, razkrilje meri 160—170 cm, rep 25 do 28 cm. Samica — kakor pri vseh ujedah — je večja kot samec, a ima manjšo glavo in manjše čope. Glavna barva je rjava ali umazano rumena s temnimi lisami in posebno po životu črnimi progami. Barva pri samcu je temnejša, grlo pa svetlejše. Perje je mehko in našopirjeno, tako da se zdi uharica veliko večja, kakor je v resnici. Nad ušesi je na vsako stran do 8 cm dolg pernat čop. Oči so rdeče rumene. Kljun je črn, kratek, debel in ostro zakrivljen takoj od korena. Noge in prsti so košmati, docela porastli s kratkim, mehkim perjem.

Parjenje je na pomlad, konec marca in v aprilu. Gnezdo je v kakšni skalni votlini ali razpoklini, v duplini starega drevesa, a včasih uporabi tudi staro gnezdo večjih ujed. Samica znese 3—4 skoraj pravilno okrogla, medlo bela ali tudi sivkasta, trdolutinasta jajca. Mladiči se izležejo po 22 do 24 dnevih. V dobrih 6 tednih so popolnoma godni, nakar se ločijo od staršev, ker stara uharica v svoji bližini ne trpi tekmeča.

Našel sem gnezdo uharice v Šupljem kamnu pod Kačanikom, kjer so razen uharice gnezdili še gologlavi jastrebi, druge male sove in skalnati golobi. V pečinah nad samostanom Sv. Bogorodice v soteski reke Treske sem našel dve gnezdi. V Plačakavici pri Kočanah so orožniki našli gnezdo v duplini starega hrasta.

Na gnezdu sem našel napol objedene mladega zajčka, glavo mlade mačke, perje od kokoši, gosi, golobov, srak in vran, še nenačeto postolko, malega čuka in ostanke ovac. Ob gnezdu je bilo vse polno izmečkov, ki jih uharica po prebavi izvrže iz želodca. Ti izmečki so od neprebavljivih dlak in perja pojedjenih živali in so med njimi včasih tudi posamezni koščki kosti. Na podlagi teh izmečkov se lahko določi hrana uharice, kakor tudi drugih ptic-ujed.

Uharica lovi samo ponoči. Zaradi tihega leta, jadra kakor netopir nizko nad zemljo ali obletava drevje in grmovje, ji ne uide skoraj nobena napadena žival. Od miši do srnačke ali ce-

tu gnezdita uharica in gologlavi jastreb

lo lisice, od vrabca do gosi, ni nobena žival varna pred njo. Včasih se spravi celo na ribe.

D A L J E

BONAPARTE IN ITALJANSKA ZASTAVA

Današnji italijanski prapor je zelen, bel, rdeč, kakor veste. Ali pa vam je znano, da je po vsej priliki Napoleon izbral barve in določil njih razpored? Tako vsaj bi se dalo sklepati po praporu, kakršnega imajo saperji na konjih v lombardski legiji. Ta spada med najstarejše trobojnice, kar jih je Napoleon dal l. 1796. italijanskim vojaškim tvorbam. Ta zanimiva italijanska zastava je poleg 7 drugih iz iste dobe letos prešla v milanski muzej Risorgimento.

VPRAŠANJE BAKRA

Ali bodo bakreni rudniki na planetu izčrpani v 65. letih? »Metallwirtschaft« to zatrjuje, češ da so današnje zaloge takole razdeljene: Rusija-Kanada: 12 do 14 milijonov ton; USA: 19 milijonov ton; Rodezija: 20,3 milijona ton; Čile: 32,2 milijona ton; Glede finančne kontrole odpade na Anglijo 23%, na Zedinjene države pa 56%.

„PASJA GROFICA“ — NAPOLEONOVA LJUBICA

FR. GOVEKAR

NADALJEVANJE

Tako poroča Radič, ki navaja celo vrsto imen in podrobnosti. Toda lani je začel v »Wiener Tagblattu« izhajati roman z naslovom: Sophie von Khuenberg; Die Hundsgräfin. Der Roman einer Salzburgerin. Roman je izšel tudi v knjigi* s 13 reprodukcija-

mi slik Salzburga, Dunaja, Pariza, Halleina, Rauchenbichlhofa in — Viktorine kot speče Venere. Ta slika ima podpis: »Victoire als schlafende Venus von Lampi dem Jüngerem gemalt. Kunsthistorisches Museum Wien.« in

* Im Verlag »Das Bergland. Buch« Graz.

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEKSANDER DUMAS ST. © ILUSTRIRAL NÖRRETRANDERS © P. NATIS NI DOVOLJEN

SOVIN GLAS

Prehodil je že precej pota, ko ga je nenadno prestrašil strel. Istočasno je švignila krogla tesno ob njegovem ušesu. Instinktivno se je vrgel takoj na tla. To vendar ne morejo biti Angleži. To je bil najbrže kakšen zavrtni morilec! Ali je blazna ženska res poslala za njim morilca? Splazil se je bliže, toda kraj, odkoder je prišel strel,

je bil prazen. Samo sova je sedela na stari vrbi in grozljivo neprijetno skovikala v temo.

kaže povsem golo, okoli dvajsetletno speče dekle v življenjski velikosti. Krasotica leži na blazinah, obrnjena k gledalcu (na desni strani svojega telesa); z desnico si podpira lice, levica pa ji leži na levem boku. Pod zglavjem stoji dekorativna vaza, ob ležišču so raztresene cvetlice in biserna ogrlica, ob nogah pa ležita kronica in nekako žezlo. Nad glavo se ji gubanči zastor. Desno ozadje kaže nekake stebričke. Tudi Radič omenja to sliko in slikarja, a trdi, da je slika »doprna podoba v naravni velikosti« in da se je zval portretist Lampis. Vsekako je slika še na svetu, in je le vprašanje, ali res

predstavlja Viktorino Krausovo: kaj naj bi pomenila kronica in žezlo? Baronica takrat še ni bila.

Vsebina romana se v bistvu docela sklada z Radičevo povestjo; vendar so v njem, ki je brez dvoma napisan vsaj v glavnem po zgodovinskih virih, podatki, ki se z Radičevimi, iz pisem in aktov-arhivov v Solnem gradu zajetimi navedbami ne strinjajo. Khuenbergova piše, da je imel Tomaž Kraus, navaden rudokop v Halleinu, oče petorice otrok, zunaj v gorski vasi hišico ob Dürnbergu in da je bila njegova žena Ana. Radič je navedel za očeta ime Jožef, a za mater ime

KDO SE PRIDRUŽI?

Zdaj je d'Artagnan vedel, da mora biti v bodoče silno oprezen. Naslednje jutro ga je poklical stotnik na fronto.

»D'Artagnan, potrebni so mi štirje prostovoljci pod vodstvom zanesljivega moža. Ljudje iz La Rochellea so si to noč spet osvojili neko utrdbo, ki smo jo dobili pred dvema dnevoma. Zdaj je treba poizvedeti, koliko so za-

sedli.«

»Kdo se pridruži?« je zaklical d'Artagnan in vihtel svoj meč. Dva tovariša iz garde sta se priglasila takoj, njima pa sta se pridružila dva vojaka iz glavne čete.

Rozalija; tudi na nagrobniku navaja napis ime »Rosalia«. Radič navaja tudi Krausov službeni naslov: c. kr. rudarski nadzornik, ki se docela sklada z napisom na ženinem nagrobniku: k. k. Bergverwalters Wittwe. Khuenbergova pripoveduje, da je Kraus v teku prvih desetih let Viktorinega bivanja na Dunaju umrl in ne pove ničesar, da bi bil Kraus medtem od navadnega rudokopa napredoval za c. kr. rudarskega nadzornika. Tak skok je bil pač za tisto dobo nemogoč.

Radič navaja dalje za Mainonija ime Filip, dočim ga imenuje pisateljica Fridrich ali Fric. Radič slika Mai-

nonija po Napoleonovi smrti kot lopova, ki je rejenko osleparil in oropal ter jo končno s svojim samomorom in spaljenjem vseh njenih dokumentov pahnil z viška blagostanja v bedo in sramoto. Khuenbergova pa piše dosledno o Mainoniju kot o najblažjem in najpoštenjšem rejniku. Spaljenje dokumentov popisuje kot nesrečo, ki se je pripetila na srcu bolnemu starčku: pravkar je bil zapečaten debel zavoj listin, da jih odpošlje Viktorini Emiliji, ko se mu je prevrnila sveča in užgala zavoj. Iz strahu ga je zadela kap do mrtvega. Radič pa je poročal, da je Mainoni hotoma sežgal listine in se par

V ROVIH

D'Artagnan je odšel s tovariši skozi rove naprej. Oba gardista sta šla ob njem, druga dva pa za njim. V protju so prišli skoraj v ospredje. Malo prej je bil d'Artagnan opazil, da sta izginjla oba vojaka. Menil je, da se iz strahu nista upala naprej ter je šel mirno po rovu, ne da bi ga to posebno vznemirjalo. Pri zadnjem ovinku je bila trdnjava šestdeset korakov pred njimi.

Nobenega človeka ni bilo. Zdelo se je, da kraj ni zaseden. Nenadno pa se je nad zidovi pojavil dim in ploha krogel je zažvižgala orznejem okoli ušes. Utrdba je bila torej zasedena. Hitro so se umaknili. Enega gardista je zadela krogla, drugi pa je srečno odnesel pete.

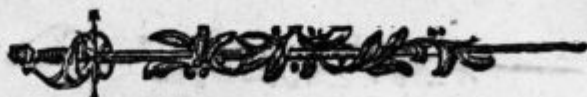

dni nato vrgel iz tretjega nadstropja na cestni tlak.

Seveda si je Khuenbergova kot romanopiska, ki je hotela podati poleg usode junakinje Viktorine tudi sliko življenja na Dunaju, Salzburgu in Parizu v dobi od l. 1795 do 1821 ter še posebej očrtati zgodovino Avstrije v borbi z Napoleonom, dovolila razne svoboščine ter pustila svoji domišljiji marsikak smel polet. Roman je pisan v dokaj starinski tehniki, skrajno idealistično, mestoma pa tudi naivno in fantastično. Najhujša je Viktorinina avantura z donom Pedrom Volandosom, španskim pustolovcem. Ta slepar

zaide v Salzburg, se seznanil kar nasilno z Viktorino in jo s svojo strašno hipnotično močjo prisilil, da se mu v sugerirani ljubezni nekaj tednov vda. Proti svoji volji postane Viktorina Špančeva ljubezenska sužnja. Naposled jo v hipnotičnem stanju prisilil, da mu izroči ves denar in kup dragotin. Nato ta hipnotizer pobegne, a v Münchenu ga razkrinkajo in zapro. Toda Viktorina nima moči, da bi zahtevala uropano imetje nazaj...

O drugih svoboščinah z življenjem Viktorine v romanu Khuenbergove ne bom govoril. Trdi, da je zavračala vse snubce in zakona z odvetnikom ne

PREBEŽNIK

D'Artagnan, ki ni hotel pustiti tovariša na cedilu, se je sklonil nad njim, da mu pomaga. V tem trenutku sta počila dva strela in krogla je razmesarila ranjenemu gardistu glavo. Druga krogla je obtičala nekaj centimetrov od d'Artagnanove glave v zidu. Takoj je sprevidel, da ta napad ni mogel priti iz utrdbe, ki jo je kril okop. Kakor strela je spreletela njegove možgane

misel, da mora biti izginotje obeh vojakov v zvezi z včerajšnjim poskusnim umorom. Vrgel se je na obraz, kakor da bi bil zadet ter je čakal. In res sta se kmalu pojavila oba vojaka in se mu približala, da se prepričata, če je zares mrtev. D'Artagnan, ki je pri padcu obdržal meč v roki, je urno skočil na noge. Oba sta hotela iz strahu prebežati k sovražniku in eden je že odskočil v smeri utrdbe.

omenja. Nastopajo pa še različne nove, bržčas izmišljene, a tudi večinoma vse osebe, ki jih navaja Radič v prozaičnejši zvezi z Viktorino. Njeno gmotno in družabno propadanje je opisala seveda za svoje idealne ženske čitateljice čim bolj nežno in obzirno, vendar vsaj v bistvenih dejstvih skladno z Radičevim opisom.

Efektno in staroversko naivno je svoj roman zaključila. Uboga Viktorina, baronica Wolfsbergova, ima pred svojo kočjo ogromno in izvrstno rodovitno češnjo. Na vozičku z vpreženim osličkom vozi baronica Viky vsak dan svoje češnje na trg pred salzburško cerkvijo. Še vedno je lepa, in stotnik invalid je njen zadnji čestilec; pa ji prinese ta stotnik na češnjev trg najnovejši dnevnik z novico: Na Sv. Heleni je po dolgem trpljenju dne 5. maja 1821 izdihnil Napoleon.

»List ji pade na tla... razprostrla je roke, vitka in velika, stala na sivih cerkvenih stopnicah kakor svetel kerub s plapolajočim šalom in srebrnozlatimi lasmi, z modrimi očmi, ki so ji žarele v zanosnem ognju. Blažen nasmeš je šinil preko njenega lepega obraza: »... Dá — prihajam, prihajam!« je vzkljnila in se zgrudila mrtva...

To se je po Khuenbergovi zgodilo maja 1821, a po Radiču je umrla šele dne 16. aprila 1845!

Vse kaže, da je verjeti več Radiču kakor Khuenbergovi, vsaj kolikor se tiče podatkov po polomu Napoleonove moči, torej za dobo Viktorininega propadanja in izhiranja. Vprašanje pa ostane, koliko so zanesljive Radičeve navedbe, da je bila Viktorina rojena Idričanka iz matere Šlibarjeve. Radič jo piše sicer Schlibarjeva, a slovenski šlibarji so nemški schreiberji, tako da je morda Rozalija Šlibarjeva res bila Slovenka. Tako bi bila Viktorina po materi slovenska Idričanka, dočim jo je Khuenbergova naredila za Halleinko, Salzburžanko, a po vzgoji in mišljenju prav za prav popolno Dunajčanko.

Da je bila Viktorina Slovenka, bi lahko sodili tudi iz dejstva, da se je svojnega rojstva — sramovala. Pri neki tožbi je kot tožiteljica izjavila, da o svojem rojstvu ne ve nič natančnega, ker ga prikriva meglja in da niti tega ne ve, koliko je stara.

Ta »megla« je bila pač le njena ničemurnost in ošabnost. Kako naj bi

povedala bivša Napoleonova »žena« (čeprav baje simbolno poročena v Schönbrunn od abbéja de St. Denis vpricho rejnika Mainonija in grofa Montholonal), da je rojena v zakotnem gnezdu Idriji v revni uradniški rudarski rodbini in celo iz matere po svetu čisto neznanega narodiča Slovencev?! Le Slovenki tistega časa je podobno, da se je sramovala slovenske matere... Ako bi bila Viktorina Nemka, čeprav le salzburška, bi bila bržčas s ponosom povedala: »Ich bin und bleibe eine Deutsche!« —

Torej tudi njeno sumljivo skrivanje kraja in pokolenja vzbuja slutnjo, da je verjeti Radiču. Resnico bi lahko dognal le zgodovinar po matriki v idrijskem župnišču, če ni že sprhnela ali zgorela. Dotlej ostane nerešeno vprašanje, ali je nesmrtni, v svoji popularnosti zmerom večji Napoleon I. ljubil tudi kak dekle iz slovenskih krajev. Sicer to ni važno, a je vsaj malo zanimivo.

OBSEDENOST V AFRIKI

Belgijski učenjak, J. Leyder, dr. prava in modroslovja, bivši sodnik v Ubangiju, ki se je mnogo bavil s bajkami in obškajci Bvakov v okrožju Kongo-Ubangi, je priobčil v pariški smotri »Etnographie« obširno razpravo glede hudčevske obsedenosti pri tem sudanskem plemenu v srednji Afriki, kamor je še kaj malo prodrl vpliv evropskega zavojevalca.

Vendar ti obsedenci nimajo dosti skupnega z onimi klasičnimi, ki jih na pr. našteva Collin de Plancy v svojem peklenskem slovarju (Dictionnaire infernal). To so prej uročniki ali celo živi vampirji. A za svojo moč se morajo zahvaliti enemu ali mnogim volkodlakom (vitunumo), ki jih imajo v svojem trebuhu in so jih poddedovali od svojih roditeljev oziroma jih dobili po naključju.

Vsi obsedenci se poznajo med seboj. Zdoma hodijo ponoči, ko so ljudje že po svojih kočah, in pomalem žvo druge deželjane. Veakokrat jim posnemajo pod kožo nekoliko mesa, tako da se ne vidi nobena zarezca. Toda žrtev polahko hira in naposled umre.

Kadar krivca osumijo, ta včasih obljubi opustiti svoje početje ter odrine denarno odškodnino rodbini, včasih pa taji. To se zgodi največkrat. Opravičiti se mora s tem, da se podvrže preskušnji s strupom. O tej sodbi božji je Jean Leyder objavil pred letom dni družboslovno študijo v obzorniku »Revue de l'Institut de sociologie Solvays«.

IZ LITERARNEGA SVETA

MRS NOYES

Ameriška prevajalka
in naše slovstvo

FLORENCE NOYES

Florence Noyes, ki je sodelovala pri prevodu Bevkove enodejanke »V globini« (Zis 26. 9. 36), je morda edina Američanka, ki se je z vso dušo poglobila v slovenske književnosti. Njeni prevodi so doslej priznanje kritikov in slavistov. S svojim možem George Rapall Noyesom, načelnikom slovanskega oddelka na univerzi v Kaliforniji, je sodelovala že kot visokošolka v Berkeleyju (California), kjer živi danes.

Pred 25 leti je hodila v gimnazijo Smith College, odličen ženski zavod v Zedinjenih državah. Radi bolezni je izstopila iz zadnjega letnika. Po poroki s prof. Noyesom je obiskovala univerzo in L. 1921. diplomirala.

Pri svojem učitelju N. si je pridobila znanje poljskega jezika in slovstva. Z njim, a tudi sama, je pridno prevajala iz poljščine. Aleksander Fredro (1793—1876) je prišel prvi na vrsto s trodejancko »Dame in huzarje« (1925). Za njim je sledil Zygmunt Krasiński z »Iridionom«; založila ga je Oxford University Press (1927). L. 1933. je zagledal beli dan Stanisława Wisplanskega »Meleager«.

Skromna kakor je, noče priznati, da ima levji delež pri prevajanju teh iger. Prof. Noyes je sodeloval pri njenih spisih, a tudi ona pri njegovih, posebno pri njegovem mojstrskem prevodu Mickiewiczvega »Pana Tadeusza« in 12 ruskih dram. Pomagala je nadalje A. G. Klančarju poangležiti Cankarjeve črtice »Slovene Idyls«, objavljene lani v slovanskem obzorniku Slavonic Review, nedavno pa spet pri Franceta Bevka enodejanke »In the Depths«, o kateri se je izrazil prof. Noyes: zares krepka igrice, ki dela čast Slovanski smotri.

Ko sta se lotila Bevkove enodejanke je pisala g. Klančarju: »Strinjam se z Vami, da ima V. globini dobršno slo. Vsekako je to poskus, narediti nekaj takega, kar je Sheriff napravil v Koncu poti (Journey's End), hotoč pokazati kako strašno vojna spridi človeški značaj. Vendar slovenska igra je zasnovana na dokaj manjšem merilu, in ob prvem čitanju sem morala reči, da se primerjava ne sme pretiravati. V globini riše isto zaslusno bojno grozoto, toda manjka ji osnovna nežnost in človeška lepota angleške igre.«

Gospa Noyes je kritikinja prve vrste. Slovensko pismenstvo jo čedalje bolj zanima, in za našo književnost bo blagoslov, če se s prof. Noyesom poglobita v naše leposlovje. Zato naj bi založniki in pisatelji podpirali to njeno usmerjenost, pošiljajoč dobre knjige njenemu sodelavcu na naslov: Anthony Klančar, 1000 East 64th Street, Cleveland, Ohio, USA.

A. Debeljak

NOVE KNJIGE IN REVIEJE

Uredništvo je prejelo:

»ILLUSTRIRTE ZEITUNG«, št. 4777. Lipska »Illustrirte Zeitung«, ki je znana tudi pri nas, obravnava z ozirom na svoje naročnike po vseh državah tudi vprašanja mednarodnih interesov ter je že ponovno priobčila krajše sestavke s slikami iz naših krajev. — Ta številka vsebuje med drugimi gradivom članek ob petdesetletnici mesta, ki raste iz puščave »Goldenes Jubiläum des goldenen Johannesburg« s slikami razstave britanskega svetovnega imperija. Nadalje vsebuje lepe slike z Malte, zanimiv prispevek »Neuzeitliche Stengärten« in za nas še posebno zanimiv donesek »Erlaubnis der Berge« — potovanje po Kamniških in Julijskih Alpah s krasnimi fotografskimi posnetki. Lepa je tudi naslovná slika iz življenja Lužiških Srbov. »Illustrirte Zeitung« izhaja tedensko ter se naroča pri založbi J. J. Weber, Leipzig.

PODLESEK

(*Colchicum autumnale* L.)

L. KOSTIAL

Podlesek, ki cvete v jeseni in rodi sad spomladi, ima v slovenščini izredno mnogo imen. Najbolj razširjen je pravkar navedeni naziv podlesek (1789 Gutsmanov D. wind. Wörterbuch »podlěsk«), ki menda izraža, da raste ta cvetlica pod lesko ali poleg nje. Dr. Val. Hintner meni (v letnem izveščju Akad. gimn. na Dunaju 1873, str. 46), da je drugi del nase zloženke beseda lesk »Schimmer«.

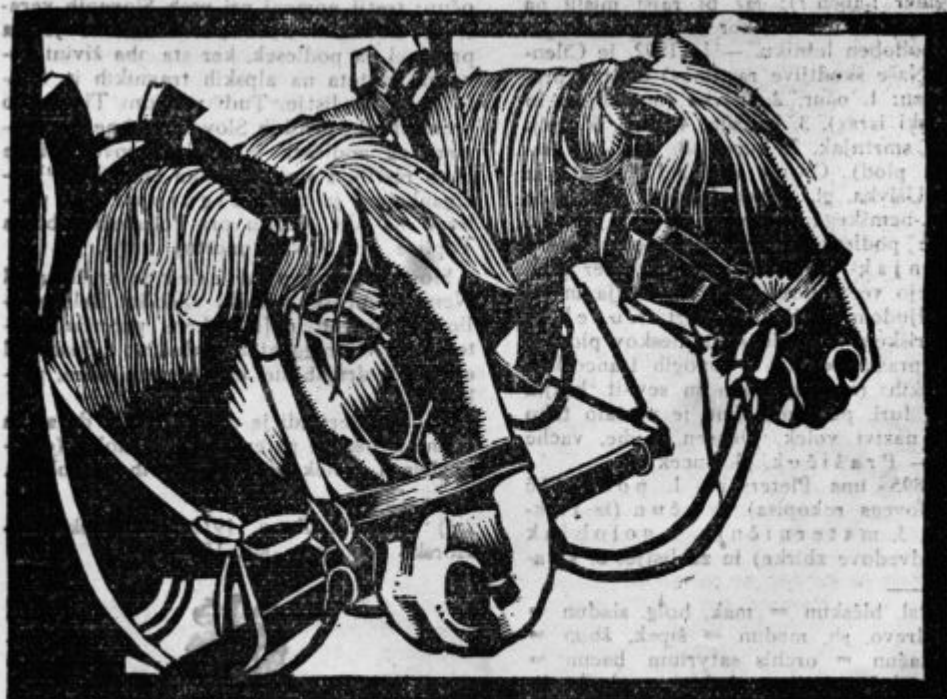
L. 1803. je zapisal H. G. Hoff (»Gemälde von Krain« I, str. 43.) izraze ušivec, gosje in gosler. Prvi se opira na to, da so podleskova semena podobna ušem — vsaj v domišljiji ljudstva. Ker je pa ta strupena rastlina tudi lek zoper uši, ji pravijo Nemci Läusekraut, Lahi erba dei pidocchi itd. Gosje in gosler spominja na francosko ime (v bernskem Juri) ouyat, t. j. gosje, goska; v raznih romanskih in nemških krajih se zove plod te rastline »kokoš, kura, kokla«.

L. 1842. je rabil Slomšek (»Blaže in Nežica«) naziv golobnjak. L. 1895. navaja Pletersnikov slovar (iz Medvedove zbirke) golobnjak: rjava semena imajo lepljiv privesek, podoben golobjemu blatu.

L. 1860. ima M. Čigale (»D.-slov. Wörter-

buch«) označbo dremavčica, ki ima svoj razlog v dejstvu, da se cvetlica ponoči in ob deževnih dneh skoraj vase zvija in zapira svoj venček tako, da se zdi, kot da bi dremala. Podobni cvetlici velikonočnici, pravijo Romuni adormicele, t. j. zaspančice — iz istega razloga. — L. 1867. navaja Tušek (v prevodu Rossmässlerjevih »Štirih letnih časov«) volovnik (samo za listje spomladi). Janežič pa (»D.-slov. Wörterbuch«) oscanica; prvi izraz se nanaša na to, da je rastlina živini zelo škodljiva (tako tudi franc. fleur de boeuf, nemški Ochsenblume), drugi pa na to, da goni na vodo (prim. švic.-franc. pisse-en-lit, pisse-couche).

L. 1879. je objavil Erjavec (v »Letop. Mat. slov.«) nazive močunec (iz Podgorja v Istri), očum[ec] (z Vrsnega pod Krnóm) in za plod moče (iz Banjščic). Zadnji se opira na to, da so plodovi podobni modom (prim. nemški Hundshoden). Prvi in drugi sta tako očitno podobna češkemu očun in sh. očun (v nekem beneškem rokopisu iz l. 1415), da je misel na glagol močiti (prim. oscanica!) izključena, ker bi potem moral biti v č in sh. besedi glas č. Strekelj je nekoč (v slovanskem seminarju graške univerze) izrekel domnevo; da je očun-očum-ocun istega pomena kakor slovaški jesienka, ruski osennik, nemški Herbstblume; staroslov. ovostije pomeni

W. Sommer: TOVARIŠA (lesorez)

namoč tudi jesen in nekatere izvedenke so skrčene: ošt'n = jesenski, ošt'nik = varuh plodov, bolg. oška = sadje, sh. voče = sadje. Če se pritakne temu skrčenemu izrazu za jesen obrazilo -u-n, ki je bilo priljubljeno za tvorbo rastlinskih imen*), do bimo sh. očun, č. ocun in slov. očun (tako se zove naša cvetlica v Prekmurju) = jesenska cvetlica. V slovenščini se je beseda, ko se njenega prvotnega pomena niso več zavedali, različno pretvorila (glej močunec, rečun, hadžun, očur!) Okoli Bleda je kočun = crocus vernus.

L. 1879. je navedel B. Sulek (Jugosl. imenik bilja) nazive 1. goslec (iz Brekerfeldove zbirke), 2. kačja jabučica (iz slovenske Istre), 3. volčica (iz Bleiwelsove zbirke), 4. volec (iz Medvedove zbirke) in 5. njun[j]e (iz Freyerjeve zbirke). Goslec je menda tako razumeti kakor zgoraj gosje in gosler (na Koroškem je gosle = mlada goska). Kačja jabučica je primerno ime za plod s strupenim kolhicinom. Volčica je dvomljivo ime. Volec nam bo razumljiv naziv, če upoštevamo Hogijeve besede (»Flora von Mitteleuropa«, 1909—12): »Otroci vtikajo štiri paličice v podleskove semenske kapice ter imenujejo tako igračko kravico«; koroški Nemci pravijo Ochsen, Francozi vache, Švabi pa Kühe. Njune mi je uganka.

L. 1883. navaja Erjavec v »Letop. Mat. slov.« ime nolika (iz okolice Loža), ki je po Levstikovi razlagi iz it. moli = italienischer Lauch?); jaz bi rajši mislil na furl. nólis = lešniki; ker je podleskov gomolj podoben lešniku. — L. 1892. je Cilenšek (»Naše škodljive rastline«) objavil precej imen: 1. očur, 2. ušivka (notranjski in dolenski izraz), 3. hadžun, 4. pošl, 5. divji luk, 6. smrtnjak, 7. kucek, 8. prašiček (samo za plod). Očur in hadžun sta iz očun. Ušivka, gl. ušivec (zgoraj). Pošl je iz štaj.-nemškega Lausbuschel. Divji luk, ker je podleskov gomolj podoben luku. Smrtnjak je prikladen naziv, ker povzročujejo večje doze korenin, cvetja in semena ljudem in živalim smrt. Kucek je na Goriškem »prašiček«; podleskov plod se zove »prašiček« tudi v mnogih francoskih, furlanskih, retoromanskih in sev.-it. krajih (n. pr. furl. pursitús). Ime je nastalo tako kakor nazivi volec, Ochsen, Kühe, vache l. dr. — Prašiček, gl. kucek!

L. 1895 ima Pleteršnik: 1. podlešič (iz Cafovega rokopisa), 2. očun (iz Prekmurja), 3. materničnik, 4. golobjak (iz Medvedove zbirke) in za listje: 5. kra-

veljševje (iz Kranjske gore). Podlešič je le varianta imena podlessek; očun: glej močunec! Materničnik (po Cafu) izraža erotični, abortivni ali zdravilni učinek podleska na maternico. Golobjak, glej golobjak! Kraveljševje mi je neumljivo; kravičevje bi bilo skupno ime iz naziva kravice, ki se (po B. Rihteršiču) rabi za mošnjico podleska (prim. volec, Ochsen, vache, Kühe l. dr.)

L. 1924. je pridejal dr. H. Tuma (»Studi goriziani«, vol. II., str. 167) se očunec; glej močunec! — L. 1926. ima Košir-Mölderndorfer (»Ljudska medicina med kor. Slovenci«, str. 50. in 51.) košičevje (iz Loč) in hotičevje (iz Ziljake doline) s pripombo, da je hotič in kočič = prašič in da je korenina podleska svinjam jako nevarna.

L. 1935. omenja Boris Rihteršič (v »Jutru« v zač. oktobra), da se zove mošnjica med mesnatimi listi podleska (spomladi) bohkove hlačke ali kravice. — L. 1936. ima dr. J. Glonar v »Slovarju slov. jezika« na str. 404. »divja turščica«: spomladi ima podlessek takšne listje kakor turščica.

V obsežni zbirki rastlinskih imen, ki jo sestavlja kanonik Janko Barle v Zagrebu, je še nekaj imen podleska: račun (v Dobrnici pri Dobrni), rečun in čmerika (spomladi) v Pireščah (v Savinjski dol.), rečunec (Brdce pri Dobrni). Prvi, drugi in četrti naziv so po mojem mnenju iz očun; tretji pomeni pri vseh Slovanih veratrum album, v nekaterih krajih se je pa prenesel na podlessek, ker sta oba živini nevarna, rasteta na alpskih travnikih in imata podobno listje. Tudi vzhodni Tirolci so prevzeli od koroških Slovencev ime »chemmer« za podlessek in Furlani zavejo listje obeh rastlin s slov. imenom čimirik[e]!) — Uganka mi je naziv cigulovna za podlessek na Vel. Riglju pri Poljanah (občina Toplice pri Novem mestu).

Slovensko ime podlessek je prešlo med Nemce: koroško-nemški v dolini Bele podlieska, drugod pe[r]liesken, paterliak, paterniesl; Defreggental parliak'n; Pustertal enako; v drugih tir. krajih parliessen, prolassen.

Italijan Bertoldi je menil (1924), da so ta imena iz besede paternoster = molek (otroci delajo molek iz podleskovih gomoljev).

!) Glej Lj. Zvon, 1912, »Slovenske folklorne drobtine«, str. 156—160.

*) Stal. bléskun = mak, bolg. sladun = moko drevo, sh. medun = šipek, žbun = grm, kačun = orchis satyrium, bacun = maka bodoča rastlina, sladun = sladki šipek; poljski piolon = polin, itd.

IZ PRAKTIČNE MEDICINE

Detomori in lasje

V zdravniški in sodno zdravniški praksi je večasno važno vedeti, dali se je kakšen novorojenec rodil živ ali mrtve. Za ta namen poznajo celo vrsto zapletenih preiskovalnih metod. V zadnjem času trdijo, da je mogoče dokazati to ali ono že po mikroskopskem pregledu las. Lasje živega otroka ali takšnega, ki se je rodil vsaj živ, vsebujejo namreč mozgovino, dočim je lasje mrtvorojenih nimajo. zd

Kihalni praški zoper glavobol

Sloviti dunajski zdravnik, prof. Wagner-Jauregg priporoča v novejšem času staro ljudsko zdravilo. Ker se za nekatera vrste glavobola ni izkazalo nobeno blažilo, kakršne rabi medicina, je posegel po kihalnem prašku. Pod vplivom kihanja se namreč mozgovne zveze, ki vodijo od središč možganske tekočine v nos, baje razširijo. Na ta način je mogoče, da odteče nekaj tekočine iz notranjosti lobanje, ki je pri glavobolu pod močnejšim pritiskom. Raba njuhalnega tobaka se je izkazala pri posledicah kroničnih obolenj možganske skorje. Seveda se ne dade vse vrste glavobola na ta način odpraviti, posebno pa ne migrenam podobni glavoboli. Za to pa je kihalni prašek tem bolj učinkovit pri drugih vrstah glavobola kot dopolnitev drugih medikamentov. dr

Banane — prenašalke bolezni?

Tu in tam čitamo mnenje, da utegnejo prekomorski sadeži širiti kužne bolezni. Posebno o bananah pravijo, da bi mogle priti kot prenašalke gobavosti v poštev. Zdravniki pa trdijo z gotovostjo, da jim ni o tem načinu prenašanja te strašne bolezni nič znanega. V večini držav vse bolnike, ki imajo to bolezen, izolirajo v posebna taborišča. Bolezen pa se med odraslimi osebami tudi ne širi mnogo. Prenaša se ponajveč na otroke, ki živijo z bolnimi starši. Nekateri so izrazili bojazen, da bi v tropskih krajih utegnili uporabljati takšne bolnike pri nakladanju sadja. Ker pa gre pri tem za težko telesno delo, bolniki sploh ne pridejo do njega. Neki evropski zdravnik, ki živi že zelo dolgo v Havani, pravi, da uživanje nadvse dragocenih tropskih sadežev absolutno ni zvezano s kakšno nevarnostjo za zdravje. zdr

Ura in jetra

Da se kažejo v delovanju organizma vplivi vremena, toplote, mraza, sonca, svetlobe in teme, to je že davno znano. Kakor pri rastlinah se spreminja biološko delovanje človeškega telesa z urami dneva. Tudi poeamezni organi opravljajo ob različnih časih različno delo. Tako so sedaj norveški zdravniki ugotovili, da opravljajo jetra ponoči povsem drugo delo nego podnevi. V prvi polovici dneva, prilično do 14., proizvajajo namreč žolč, ostanek dneva do pozne noči pa izkoriščajo v glavnem za pripravo in ko-

pičenje tako zvanega glikogena. Jetra delajo torej tako rekoč v dveh posadiah povsem različno delo. dr

Koža in kolonjska voda

Pri součenju imajo mnogi ljudje navado, da si kožo namažejo s kolonjsko ali podobno toaletno vodo. Pri tem se često pojavijo neprijetna temne, pogostoma skoraj črne pege. Te pege nastopajo zavoljo bergamotskega olja, ki ga vsebujejo takšne vode. Olje povzroči v zvezi z ultravioletnimi žarki kožno vnetje, ki ima za posledico spet omanjene barvne učinke na kožo. zd

Temperirana zibka

Po velikih kmetijah, kjer se v znatnem obsegu goji perotina, pogosto držijo piščance v pripravah pazljivo vzdrževanih v stalni toploti. Isto načelo se to izvajalo pri dojenčkih. Neki francoski zdravnik je namreč opazil, da se položaj deteta in naglica njegovega razvoja dosti zboljšata, če se drobščak ohrani v stapovitni, njemu primerni gorkoti. Za vsakega otročička je treba to ugodno stopnjo šele dognati. Tisti zdravnik je izumil enakomerno toplo zibel (berceau isotherme), opremljeno z ravnalo napravo za toplino. dr. d.

PRAKTIČNE NOVOTE

Nič več škarniceljev

Tu škarnicelček janeža, tam škarnicelček popra in spet škarnicelček klinčkov, oreška, paprike itd. — a kadar potrebuješ ene ali druge stvari, moraš vse premetati, da najdeš, ne glede na to, da je vse-

bina v papirju sčasoma izgubila svoj duh. Temu bo zdaj konec po zaslugi steklenega kozarca s šestimi predali za dišave. Z vmesnimi stenami v podobni zvezde je kozarec oddeljen v te predale, vsak predal je namenjen drugi dišavi. Pokroman kovinski pokrov skrbi za to, da aroma dišav ne more uhajati. Pokrov je vrtljiv in ima preložitivo odprtino, skozi katero odvzameš toliko dišave, kolikor je potrebuješ. Zmotiti se ne moreš, ker skozi steklo vidiš, katero dišavo boš izstresla. — Kozarec bo skrbel s svojimi skromnimi razsežnostmi za čistočo in red v kuhinjski omari in za to, da se dišave ne bodo mešale med seboj ter kvarile.

K R I Ž A L J K A

Crassus

1	2	3	4	5		6	7	8	9	10
11						12				
13							14			
15				16		17				
18						19				
			20			21				
					22					
	23		24	25			26	27		28
29		30				31			32	33
34						35				
36							37			
38							39			
40								41		

Vodoravno: 1. pišč in telesnovzgojna organizacija, 6. mesto pod Lovčenom, 11. oblubljan, 12. mešče med Sinjem in Kninom, 13. surovo, nevaljano sukno, bukovica, 14. bolgarsko mesto (stari Adrianopol), 15. dreš, guliš, izmzgavaš, 17. ščitonošec, 18. šege, običaji, 19. plesati (špansko, portug. in provansalsko), 20. priimek češ. pešni, ka in kult. kritika, ki deluje pod psevdonom Mahen Jifi; tudi eden največjih sodbnih čeških leposlovcov, 22. anglosaksonski bog vojne, 24. hud vrtnec, posebno v Sev. Ameriki, 29. spodnja obleka, 31. konglomerat, sprimek, tudi večja skleda, 34. ulita roba, zlitek, zlitina, 35. država v USA na Tihem oceanu, 36. neumen, bedašt (v srhrv. pa jecljav, bebljav, tevljav), 37. duri, dver, vhod, 38. skrčeni naziv bivše stranke v Sloveniji, 39. porcelanača; glinasto blago, 40. majhen rak, račič, 41. kužek, cudek.

Navpik: 1. eden od 7 modrijanov, atenski zakonodavec, ki je osvobodil prezdolžene, 2. izdeluje obode, 3. od 1867-1914 naslov egiptskega podkralja, 4. odpodivši (shr), 5. nič (špansko), 6. prebivalec iz Kroke, 7. star (angleško) + izliv reke, ustje (špan., port.), 8. gnal, podil, 9. onesnažen, 10. ranocelnik, ranocelce, kirurg (obratnica), 16. aveti Rok, 17. obutalo, 21. dejanje; stopnja, 23. rastlina, imenovana po starem pastirskem bogu, 24. blagodušen rimski cesar (obratnica) + ol, pivo (angleško), 25. koža, lev, meh, olilek, oblen, 26.

darilo + svojilni zaimek m. sp. mn. (oboje da priimek madž. glumačice na Reinhardtovih odrih), 27. z obema rokama, 28. skrnina, trganje, 29. surovo, prešno maslo, 30. zatipec, 32. vogle, 33. Marijina mati (obratnica) + ničalnica.

Za pravilno rešitev razpisujemo nagrado v obliki knjige. Do izžrebanja imajo pravico samo naši naročniki. Zadnji rok za rešitve je 27. t. m.

ZA BISTRE GLAVE

274

Hitra delavca

Pri nekem krojaču sta delala dva pomočnika, ki sta se rada hvalila s tem, da sta najbolj spretna v delu. Njiju spretnosti pa so tičale v dveh različnih področjih. Prvi pomočnik, recimo gospod Iglja, je bil posebno hiter za prišivanje gumbov, v vas, ki minuti je prišil lahko dva, drugi pomočnik, gospod Škarja, pa je znal blago tako hitro rezati, da je lahko v istem času iz zavitka lahko odrezal tri kose po 1 m.

Nekega dne v delavnici ni bilo drugega nujnega dela, pa je dal krojač prvemu pomočniku obleko, naj nanjo prišije 48 gumbov. Drugemu je dal 48 m dolg zavitek blaga, naj ga razreže v kose po 1 m, Iglja in Škarja sta šla na delo z veo vnemo, da pokažeta, kaj znata, toda med tem delom so ju razni klienti motili skupaj 9 minut. Škarja so največ motili, 17krat dlje nego Iglja.

Kateri izmed obeh je bil pod temi pogoji s svojim delom prej na koncu in koliko sta znašala za oba časa motenja? (Opozarjamo, da zahteva rešitev te naloge le bistroumnosti nobene posebne matematične izobrazbe).

Rešitev k št. 273

(Manevri)

Kurir je kupil od vsakega kmeta 83 jaje.

Rešitev problema 179

1. Le3x d2

Po zakonih, veljajo za problem, naj bo prva poteza »tiha«, to se pravi, ne sme se dati šaha in tudi ne vzeti nobene figure. Temu umetnemu zakonu se odgovarja tudi le navidezno. Dejansko se mora pri tem problemu smatrati prva poteza kot tiha, kajti z njo odkrita grožnja De5 mat se lahko parira s Ke7 oz. Ke7. Nato pa sledi 2. Le5 oz. Lg5 mat. Izredno težaven problem.

Tretja varianta obstoji v Ld4 2. Lf4 mat.

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNIŠTVO NAČELNO
NE VRACA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JEZERSKI
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knašjeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 6, —
po raznašalcih dostavljena Din 5.—